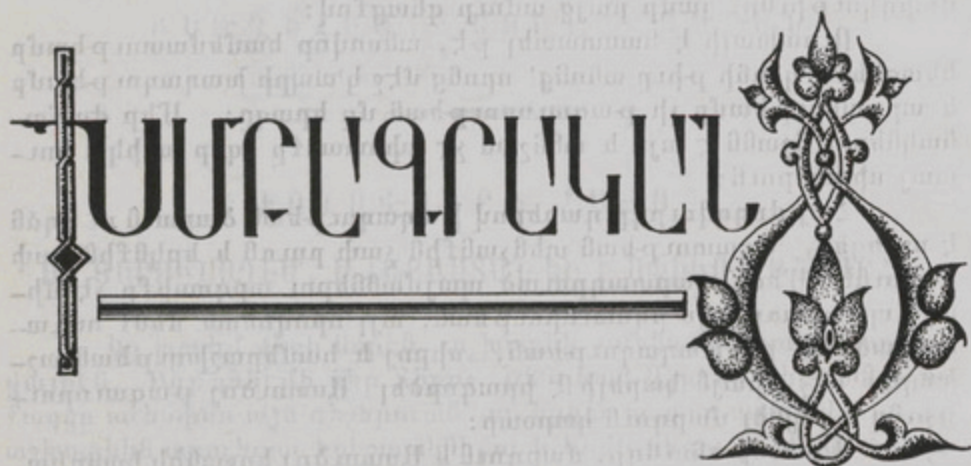

Կ Ա Ղ Ա Ն Դ

Հօր մը պէս բարի, Յիսուսի նման փառքը, որ ամէն տարի կուգայ լեցուն գրպաններով բաշխուելու մեծին ու փոքրին, աղփատին ու հարուստին: Կաղանդը պապեմական ժառանգութիւն մըն է, գուցէ խորհուրդն ու եղծուած նշանակը վանատուրին, «ամենաբեր նորոց պտղոց տօնից հիւրընկալ դիցն վանատրի», որ ամէն տարի կ'անցնէր մեր հողերէն եւ սիրտերէն, մեզի բերելու գոյնգոյն բարիքները մեր աշխարհին:

Ամանորը գեղեցիկ աւանդութիւնն է մեր ցեղին եւ անցեալին, հրիտակը՝ ժամանակը նորոգել գիտցող մեր պապերուն: Այժմ վերածուած է ան անկենդան ծառի մը խորհուրդին, եւ դադրած է ըլլալէ ոգի մը, զօրութիւն մը, նոյնիսկ հանդէսը ժամանակին: Ո՞ւր է երբեմնի իր հրայրքը, Նաւասարդէ Նաւասարդ, որ Աշտիշատի հողերուն վրայ ուռնացած որթատունկէն կը կախէր արեւախայծ բարիքները մեր աշխարհին, հրաւիրելու մարդերը որ հողին, ջուրին եւ լոյսին մատուցանէին իրենց երախտիքը:

Ամանորը այժմ վերածուած է խրտուիլակի մը, բարեպաշտօն պապուկի մը: Որքա՛ն ցանկալի պիտի ըլլար որ այս աստղագարդ գիշերով իջնէր ան մարդոց սիրտերուն խորը, մոգական շուրջառի մը նման, եւ իր պարգեւը ըլլար, շինծու ծառի մը փոխարէն, խաղաղութիւն, երանութիւն եւ հաշտութիւն աշխարհին:

Տակաւին մինչեւ երէկ մարդերը վեր կը նայէին, իրենց պապերուն կողմէ՛ն փարտաբապետուած կեանքի մը՝ աւելի ընդարձակ, աւելի գեղեցիկ, կաւէն գերծ ապրումի երազով: Եւ այդ մարդերը

առանց մոգեր ըլլալու կամ աստղեր հալածելու, կը տեսնէին լոյսը իրենցմէ ներս բայց մանաւանդ ծոցը ոստայնին, որուն առհաւական յուշքը չէր մեռած անոնց հոգիին խորը: Այդ օրերուն, իրենց երկինքը մոռցողներն անգամ, գերծ չէին ամոքիչ եւ քաղցր այս կրկներեւոյթէն:

Հիմա երբ աշխարհի հորիզոնները կը պատռին եւ նամբաները փոշի կ'ամբառնան հոծազանգուած սպանդի գործիքներուն ներքեւ: Կաղանդի եւ Ծնունդի աստղերը ալ չեն վառեր մեր հոգիները: Տակաւին մինչեւ երէկ հին աշխարհի ամբողջ լայնքով մեր ժողովուրդը կը հաւատար Կաղանդի եւ Ծնունդի խորհուրդին: Այդ վստահութիւնը գերագոյն հաղորդութիւնն էր, որով գօտեպինդ, մեր պապերը նուանեցին դարերը եւ մեզի յանձնեցին աննիւթ տապանակը մեր յոյսին: Կ'անցնին տարիներ, յափշտակելով մեր հոգիներէն խանդն ու խորհուրդը, իջեցնելով մեր մէջ հոգեխռով տարակոյսը գիշերներուն:

Իրաւամբ ըսուած է թէ Աստուած ինքզինքը կը ճանչնայ տեղծելով, այսինքն ինքզինքը ըլլալով: Մենք այն ատեն միայն ի վիճակի կ'ըլլանք քակելու անցաւորին կնիքը, երբ կը յաջողինք նորոգելու զմեզ: Թերեւս ամէնէն ընդարձակ բառը մարդկային իմացական եւ բնախօսական արարքները բնորոշող: Ծնիլ ու մեռնելը փոփոխական երեսներ են մէկ եւ մեծ երեւոյթի մը՝ գոր սխալ չէ թերեւս յաւիտեական նորոգում անուանել, իբր աւելի արդիական եւ իրաւ անդրադարձ մը յաւիտեական վերադարձէն:

Մեռնելու եւ մանաւանդ ծնելու արարքները մէկ մէկ բեւեռներ կը դառնան որոնց թելերէն կախուած են մեր կեանքը կազմող ժամանակի միւս մեծ կտորները: Կաղանդը մեկնակէտն է այս գաղափարականութեան: Նոր Տարին ժամանակի հասկացողութիւն մըն է, որուն իւրաքանչիւր վայրկեանը կտոր մը յաւիտեականութիւն է, եթէ լեցուի մեր կեանքէն եւ իրագործումներէն: Սակայն ժամանակը անբովանդակ գաղափար մը պիտի մնար առանց միտքին, որ հոս կը նշանակէ բոլոր ապրումներու գումարը, այն չափով որով յաջողած է անոնց մեծ գաղտնիքէն քիչ մը բան սեւեռել: Չենք յաւակնիր հաստատելու թէ միտքը լուծած է երկինքը, կեանքի գերագոյն իրականութիւնը, բայց կը հաւատանք թէ գաղտնիքներու այդ անդունդէն խորշիկներ ինկած են մեր սեւեռումին:

Կեանքը երկու բաժին ունի, կրկնուող բաժինը եւ նորոգուող մասը: Այս վերջինն է որ կեանքը կ'ընէ տեւական եւ կենդանի նոր օրին դիմաց, անցեալէն առնելու համար ինչ որ իրագործելի է դեռ այդ Նոր Օրին մէջ եւ ձգելու՝ ինչ որ իրապէս հինցած է եւ անպէտ դարձած: Անցեալին մէջ բանք կան մեր կեանքին վերաբերեալ՝ որոնցմով մարմնաւորուած է, բիւրեղացած է Յաւերժը: Աստուծոյ թէ՛ անցեալին մէջ՝ բայց վեր են անկէ, եւ մենք անոնցմէ շատ յառաջ կը ստանանք մեր ստեղծագործ ներշնչումները,

զանոնք անգամ մը եւս ծնցնելով մեր հոգիներու մէջ: Ասոնք կուգան հանդիպելու մեր գերագոյն իսկութեան դէպի ապագան ճրգտուած՝ որ ոգի կը կոչենք եւ որ աստուածային իսկզբանէ եղող Բանին ցոյլն է մեր մէջ...: Եւ այս ոգին անծանօթ եւ նոր վաղուան մէջ կը մխտ իր լուսաւոր ծայրը, այդ անգոյ ժամանակին մէջ դնելով իր նորութիւնը:

Ինչ որ չի նորոգուիր, մեռած է: Քերթողը, նկարիչը, կրօնաւորը, որոնք չեն կրնար եկող ամէն օրուան մէջ նորոգելու իրենց միտքը, ոնը, ոգին, դատապարտուած են մեռնելու: Չորցած տեքստներու եւ նիւթերու պէս անոնք թօթափուելու միայն արժանի են կեանքի մեծ ծառէն: Ի վերջոյ պէտք է խելամտիմք թէ մենք չենք եկած հոս, մեզի տրուած ժամանակին մութեակը ստորագրելու երթալ: Եկած ենք զմեզ աւելցնելու մեր մասերուն մէջ, զմեզ խորանարդելու, անգամ մը եւս ծնելու:

Տառապեցանք, սիրեցինք, մաշեցանք, բայց Նոր Տարուան սեմին՝ այս արարմանն անդրադարձներն են որ պիտի շարունակեն խմորը կազմել մեր գալիքին, անշուշտ որոշ յատկումներով. որովհետեւ ամէն ապրում մեր հոգիին վրայ համարու մը պէս է. նրման արցունքի հետքին մեր այտերէն վար: Ուրիշ խօսքով մեր վաղը թաւալուն կաթիլ մըն է մեր երէկի համբաներէն փշուր փշուր գոյանալիք: Ինչպէս ձիւնին մէջ թաւալող ձիւնագնդակ մը որ իր վրայ կը փաթթէ անցած տեղերու ձիւները, անոնցմով հետզհետէ մեծնալու եւ գունտ դառնալու համար, այնպէս ալ մեր ապագան մեզմէ կը շինուի, անփակտելի միութիւն մը պահել յաջողելով մեր բովանդակ անցեալին եւ ներկային հետ: Երբ այս հարագատ ժամանակով խորհինք, մեզի եկող օրերը պիտի չխուսափին մեզմէ, ինչպէս մեր մասերը պիտի չփոշիանան անցեալի վիհին մէջ ու պիտի ազատինք ապագայի անստուգութենէն, անձկութենէն եւ գուցէ մահուան մղձաւանջէն:

Նոյն երեւոյթը կարելի է դիտել ազգերու փակաւագրին երկայնքովը. երբ անոնք կ'անցնին անհատին համար գծուած բոլոր փուլերէն: Ինչ որ ճիշդ է անհատին համար՝ պատմաւ չկայ որ ճիշդ չըլլայ ազգերուն համար ալ, ըսել կ'ուզենք տագնապներէն, փորձանքներէն եւ փորձերէն ստեղծելու համբան ուրկէ հաղորդ կ'ըլլանք գալիքին: Ազգի մը պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց իր ազատագրումը կորստաբեր ժամանակէն: Երբ ազգ մը որքան իր ներկային՝ նոյնքան ալ իր պատմութեան բովանդակովը կը մտածէ ու կ'զգայ ինքզինքը, կը գոյացնէ այս կերպով իր հաւաքական հոր, իր ոգիին գիտակցութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Ռընան:

Որովհետեւ Յաւերժը պէտք է փնտռել ոչ անցեալի մէջ, իբր թէ ան ժամանակի սկիզբը եղած ըլլայ. ոչ ալ դէպի ապագան, իբր թէ ան ըլլայ ժամանակներու վախճանը, այլ գայն պէտք է որոնել ներկային մէջ: Վասնզի Յաւերժը ներկային իսկութիւնն է ինքնին: Եւ Ամանորը իրաւ տօն կը դառնայ երբ գայն ընենք տարիին գերագոյն օրը ուր կը վերանորոգենք զմեզ նոր յաւերժին մէջ, այսինքն մեր էութեան ապրող ու տրոփող եւ զմեզ մեր ներքին գիտակցութեան կանչող կշռոյթին մէջ: